

มหาวิทยาลัยฟาฏอนี ร่วมกับ เครือข่ายความร่วมมือ
มหาวิทยาลัยนเรศวรราชชนครินทร์ และมหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา

Proceedings

การประชุมวิชาการระดับชาติ ครั้งที่ 6

เรื่อง

สร้างสรรค์งานวิจัยเพื่อขับเคลื่อนประเทศ
สู่ความมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืนในยุค

Thailand 4.0

(วิทยาศาสตร์เทคโนโลยีและการเกษตรนวัตกรรม)

18 ตุลาคม 2017

ณ อาคารเรียนรวมเฉลิมพระเกียรติ

มหาวิทยาลัยฟาฏอนี

การใช้ประโยชน์ป่าสาकुในพื้นที่ภาคใต้ จังหวัด ยะลา นราธิวาส และปัตตานี

รุ่งลาวัลย์ จันทรัตน, วิไลวัลย์ แก้วตาทิพย์, นันทา จันทรแก้ว, เวคิน วุฒิวงศ์, อารยา ชินวโรภม, และฟาตีละ เซะบิง

มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา 133 ถนนเทศบาล 3 ตำบลสะเตง อำเภอเมือง จังหวัดยะลา 95000 Email: rung7see@hotmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อการใช้ประโยชน์ของป่าสาकुปัจจัย การคงอยู่และแนวทางการจัดการป่าสาकुอย่างยั่งยืนในพื้นที่ภาคใต้ กลุ่มเป้าหมายคือประชาชนที่มีการใช้ประโยชน์จากสาकुในการอุปโภคและบริโภคที่อาศัยในพื้นที่ที่มีป่าสาकुมากที่สุดได้แก่ อำเภอเมือง จังหวัดยะลา อำเภอบาเจาะ จังหวัดนราธิวาส และอำเภอทุ่งยางแดง จังหวัดปัตตานี เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ การสัมภาษณ์ และการสนทนากลุ่ม ผลการวิจัยมีดังนี้

(1) การใช้ประโยชน์ของป่าสาकु พบว่ามีการใช้ประโยชน์ในด้านต่าง ๆ ได้แก่ การใช้ประโยชน์จากพืชหรือสมุนไพรหรือผักพื้นบ้านในป่าสาकु เช่น ชาวบ้านนำวัวมากินหญ้าในบริเวณที่มีต้นสาकु การใช้ประโยชน์จากสัตว์ในป่าสาकु เช่น เป็นที่อยู่อาศัยของสัตว์ การใช้ประโยชน์ด้านสุขภาพ เช่น การใช้ยางจากต้นสาकुเป็นครีมลอกหน้า การใช้ประโยชน์ด้านอาหาร เช่น สกัดจากส่วนของลำต้นมาทำขนมหวาน นำยอดอ่อนมาปรุงรสเป็นอาจาด การใช้ประโยชน์เชิงคุณค่าทางสังคม/วิถีชีวิตและวัฒนธรรมเช่น ทำตับจากจากใบสาकु ทำผนังบ้านจากเปลือกนอก

(2) แนวทางการอนุรักษ์ป่าสาकु พบว่าชาวบ้านยังไม่มีแนวทางการอนุรักษ์และจัดการป่าสาकुอย่างยั่งยืน เนื่องจากชาวบ้านยังไม่เล็งเห็นถึงประโยชน์จากป่าสาकु รวมทั้งพื้นที่ที่ปลูกป่าสาकुได้ถูกทำลายไปมาก

(3) ปัจจัยการสูญหายของป่าสาकु พบว่าปัจจัยการสูญหายของป่าสาकुเกิดจากการสูญหายที่เกิดจากการที่ภาครัฐขาดลอกคลอง และทำถนนทางเข้าในหมู่บ้าน การสูญหายที่เกิดจากประชาชนใช้พื้นที่ที่ปลูกต้นสาकुไปใช้ในการทำการเกษตร เช่น ปลูกข้าว ปลูกยางพารา ทำไร่ข้าวโพด เป็นต้น

คำสำคัญ : สาकु การใช้ประโยชน์ของป่าสาकुสามจังหวัดภาคใต้

Utilization of Sago (*Metroxylon sago Rottb.*) forest in Southern Thailand: Yala, Narathiwat and Pattani Provinces

Runglawan Chantaratta, Wilaiwan Kaewtathip, Nuntha ChankaewVakin, Wutthiwong
Araya Chinworakomol, and Fadilah Sehbing

Yala Rajabhat University 133 Thetsaban 3 Road, Tambol Sateng, Amphoe Mueang, Yala Province
Email: rung7see@hotmail.com

Abstract

The objective of this study were to utilization of Sago forest which is for searching the way to save Sago forest in three southern provinces; This target were peoples who live in the most numerous ago forest such as Muang district in Yala province, BaCho district in Narathiwat province and ThongYangDang district in Pattani province. The instrument were interview and focus groups.

The result were found that

(1) The utilization of sago includes varied uses, such as the ecosystem, and the biological and herbs or indigenous vegetables diversity of Sago forest such as people take cows to eat grass in Sago area Utilization from animal in Sago forest such at it is habitation of animals Utilization of health such as using resin from Sago. To be peeling cream, Utilization from food such as distillation from part of trunk to make some dessert, take the peak to flavor to be acar Utilization of social values, the way of life and culture such as make a tabchak from sago leaves, make house wall from outermost shell of it.

(2) The way to conserve People in those areas have not known the way to save and the manage sago forest stably because people is not still know about the advantages of Sago forest include a lot of the area that grow it was destroyed.

(3) The Factors of losing Sago forest found that Thai government took some part of road to be canal in village and some for agricultural such as grow rice, rubber tree, corn farm.

Keywords : Sago, The utilization of sago, Three southern provinces

บทนำ

สาकु มีชื่อทางวิทยาศาสตร์ว่า *Metroxylon sagu* Rottb. เป็นพืชใบเลี้ยงเดี่ยวอยู่ในตระกูลปาล์ม สาकुนับได้ว่าเป็นพืชที่ให้คุณประโยชน์กับชาวบ้านทั้งทางตรงและทางอ้อม เพราะมีความเกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตของผู้คนมาช้านาน สำหรับประโยชน์ทางตรงนั้นชาวบ้านใช้เป็นอาหารเพื่อยังชีพ ใช้เป็นยารักษาโรคและเป็นแหล่งรายได้เสริม นอกจากนี้ ป่าสาคุยังมีบทบาทสำคัญในฐานะเป็นพืชแห่งวัฒนธรรม ทั้งนี้แบ่งจากต้นสาकुมาประกอบอาหารประดิษฐ์เครื่องมือเครื่องใช้และการสร้างบ้านเรือน ชาวบ้านนิยมใช้สาकुทำมุงหลังคา และใช้เป็นส่วนประกอบย่อยอื่น ๆ ส่วนประโยชน์ทางอ้อมป่าสาคุเป็นพื้นที่ชุ่มน้ำ เพราะเป็นพืชซับน้ำ กักเก็บแหล่งน้ำเพื่อการเกษตร อนุรักษ์ดิน ระบบนิเวศป่าสาคุมีความหลากหลายทางชีวภาพ ทั้งพืช สัตว์ และแมลงต่าง ๆ เป็นที่อยู่อาศัยและเป็นแหล่งเพาะพันธุ์ของสัตว์น้ำป่าสาคุสร้างความชุ่มชื้นให้กับบริเวณใกล้เคียง ลดวิกฤติโลกร้อนได้เป็นอย่างดี ความหลากหลายทางชีวภาพของระบบนิเวศป่าสาคุดังกล่าวได้เอื้อประโยชน์ให้ชุมชนที่อาศัยอยู่ใกล้ป่าสาคุและบริเวณใกล้เคียงได้รับประโยชน์นานปีการทั้งประโยชน์ทางตรงและทางอ้อม ในอดีตจึงทำให้ชาวบ้านไม่ได้มองป่าสาคุในเชิงมูลค่าการใช้สอยอย่างเดียว แต่มองในเชิงคุณค่าควบคู่ไปด้วย เพราะสาคุเป็นพืชที่บ่งบอกวิถีชีวิตของชุมชนในเชิงนิเวศ วัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่นและทุนในการดำรงชีวิตหลาย ๆ ด้าน (Bureau of Biodiversity, 2005)

จากคุณประโยชน์ของป่าสาคุที่ทำให้เกิดความหลากหลายทางชีวภาพที่มีต่อมนุษย์ที่เป็นรูปธรรมมากที่สุดคือ เป็นแหล่งทรัพยากรธรรมชาติที่จำเป็นสำหรับปัจจัย 4 ของมนุษย์ คนไทยในอดีตและชาวบ้านในชนบทซึ่งถึงคุณประโยชน์ข้อนี้เป็นอย่างดี เพราะวิถีชีวิตของกลุ่มคนเหล่านี้ พึ่งพาทรัพยากรป่าและน้ำเพื่อการดำรงชีพมาเป็นเวลานาน ชาวบ้านที่เห็นคุณค่าเหล่านี้จะยึดถือว่า ป่าไม่มีคุณค่าและมีความศักดิ์สิทธิ์ ซึ่งจะต้องอนุรักษ์และปกป้องไว้ให้ดีที่สุด เพื่อเป็นมรดกให้กลุ่มคนรุ่นหลังได้มีใช้ต่อไป นอกจากนี้ ป่าไม้ยังเปรียบเสมือนเบ้าหลอมสำหรับพัฒนาจิตใจมนุษย์ เป็นแหล่งปรัชญาของชีวิต และเป็นแหล่งกำเนิดความหลากหลายทางวัฒนธรรมและประเพณีที่สอดคล้องกับธรรมชาติตามสภาพของชุมชนในท้องถิ่น และถ่ายทอดกันมาหลายชั่วอายุคนจนถึงปัจจุบัน (Baimai,W. 2004)

สำหรับป่าสาคุในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ พบว่ามีจำนวนลดน้อยลงไป สาเหตุเกิดจากการขยายตัวทางเศรษฐกิจ เทคโนโลยี และการเพิ่มขึ้นของประชากร สิ่งที่เป็นสาเหตุอีกประเด็นหนึ่งก็คือการไม่เห็นคุณค่าของป่าสาคุเพราะเกิดจากขาดความรู้ที่ถูกต้องเกี่ยวกับสาคุ คนรุ่นใหม่ไม่สามารถนำสาคุมาใช้ให้เกิดประโยชน์จึงทำให้สาคุถูกทำลาย เช่น มีการส่งเสริมการทำเกษตรแผนใหม่ โดยเฉพาะยางพาราและปาล์มน้ำมัน ทำให้มีการทำลายพื้นที่ป่าสาคุ และเปลี่ยนสภาพการใช้ที่ดินเพื่อขยายการปลูกพืชเศรษฐกิจ รวมไปถึงระบบการจัดการน้ำแบบสมัยใหม่ มีแนวคิดการขุดลอกคูคลองป่าสาคุเป็นสิ่งที่ถูกต้อง เพราะเชื่อว่าเป็นตัวการทำให้เกิดการท่วมขัง และระบบรากของสาคุทำให้น้ำไหลช้า จึงเป็นเหตุให้มีการขุดลอกและโค่นทำลายสาคุลงเป็นจำนวนมาก ซึ่งเป็นปัญหาจากการพัฒนาของภาครัฐโดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น นำโครงการพัฒนาของภาครัฐเข้ามาขุดลอกป่าสาคุเพื่อทำอ่างเก็บน้ำไว้ใช้สำหรับการเกษตร ซึ่งไม่ได้เป็นความต้องการของชาวบ้าน อีกทั้งทางโครงการได้เอาดินที่ขุดลอกไปถมทิ้งในพื้นที่หากินของชาวบ้าน เมื่อพื้นที่ป่าสาคุลดลง ทำให้ชาวบ้านที่เคยพึ่งพาป่าสาคุเกิดผลกระทบต่อการทำอาชีพเลี้ยงตนเอง เช่น การทำตบจาก การขายต้นสาคุ แบ่งสาคุ เป็นต้น สัตว์ป่าและสัตว์น้ำลดลง ซึ่งมีผลกระทบต่ออาชีพการประมงและความมั่นคงทางอาหาร รวมทั้งปัจจัยยังชีพอื่นๆ เมื่อพื้นที่ป่าสาคุลดลงทำให้เกิดปรากฏการณ์สาคุตกเหวเพราะมีการใช้ทรัพยากรป่าสาคุอย่างสูงในเชิงพาณิชย์ ทำให้ป่าสาคุหายไปจากพื้นที่อย่างรวดเร็ว(Chulalongkorn University Social Research Institute, 2015)

จากความสำคัญดังกล่าวผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาเกี่ยวกับการใช้ประโยชน์ป่าสาकुในพื้นที่ โดยจะทำการศึกษาในประเด็นหลัก 3 ประเด็น ได้แก่ การใช้ประโยชน์ของป่าสาकुในพื้นที่ภาคใต้ และปัจจัยการคงอยู่และแนวทางการจัดการป่าสาकुอย่างยั่งยืนในพื้นที่ภาคใต้ และนำข้อมูลที่ได้มาใช้ในการส่งเสริมและเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจ ความตระหนักถึงมูลค่าทางเศรษฐกิจของป่าสาकु ตลอดจนการจัดการจัดทำฐานข้อมูลเพื่อใช้ในการวางแผน และบริหารจัดการพื้นที่ป่าสาकु

การวิจัยครั้งนี้ จึงต้องการศึกษาลักษณะการใช้ประโยชน์และการจัดการป่าสาकुของชุมชนตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน และศึกษาสภาพปัญหาและสถานการณ์ปัจจุบันของป่าสาकुรวมทั้งร่วมกันหาแนวทางการจัดการป่าสาकुอย่างยั่งยืนระหว่างชุมชนกับหน่วยงานท้องถิ่นที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้ชุมชนสถาบันการศึกษาและหน่วยงานต่าง ๆ ได้เห็นความสำคัญของระบบนิเวศป่าสาकुมากยิ่งขึ้น นำไปสู่การเคลื่อนไหวเพื่อการอนุรักษ์และฟื้นฟูป่าสาकुได้อย่างต่อเนื่อง เป็นการสร้างทรัพยากรเพื่อการดำรงชีวิตอย่างยั่งยืน และนำไปสู่วิถีเศรษฐกิจแบบพอเพียงได้อย่างเป็นรูปธรรม

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการใช้ประโยชน์ของป่าสาकुในพื้นที่ภาคใต้จังหวัดยะลา นราธิวาส และปัตตานี
2. เพื่อศึกษาปัจจัยการคงอยู่และแนวทางการจัดการป่าสาकुอย่างยั่งยืนในพื้นที่ภาคใต้จังหวัดยะลา นราธิวาส และปัตตานี

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่องนี้ เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (survey research) มีวิธีการดำเนินการวิจัย ประกอบด้วยกลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ ชาวบ้านที่มีการใช้ประโยชน์จากสาकुในการอุปโภคและบริโภค ที่อาศัยในพื้นที่ที่มีป่าสาकुมากที่สุดได้แก่ ได้แก่ ประชาชนที่อาศัยในอำเภอเมือง จังหวัดยะลา มีเนื้อที่ 53 ไร่ 1,200 ตารางเมตร จำนวน 1,617 อำเภอบาเจาะ จังหวัดนราธิวาส มีเนื้อที่ 110 ไร่ 600 ตารางเมตร 7 ตารางวา จำนวน 30,342 ต้น อำเภอทุ่งยางแดงในจังหวัดปัตตานี มีเนื้อที่ 22 ไร่ 200 ตารางเมตร จำนวน 3,200 ต้น เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสัมภาษณ์ และการจัดกระบวนการ focus group ในประเด็น การใช้ประโยชน์ของป่าสาकु ปัจจัยการคงอยู่และแนวทางการจัดการป่าสาकुอย่างยั่งยืน และวิเคราะห์ข้อมูล โดยวิธีการนำข้อมูลทั้งหมดที่ได้จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องนำมาประมวลข้อมูล วิเคราะห์เชื่อมโยงประเด็น แล้วสังเคราะห์เรียบเรียงเพื่อตอบคำถามการวิจัยให้ครบถ้วนและสมบูรณ์ที่สุดในลักษณะของการสร้างองค์ความรู้จากฐานราก โดยจะเสนอผลการศึกษาเป็นบทต่างๆ ตามความเหมาะสม แล้วนำเข้าสู่กระบวนการสัมมนา หรือวิพากษ์ทางวิชาการโดยคณะผู้วิจัย ชาวบ้านในชุมชนป่าสาकु หน่วยงานหรือองค์กร และบุคคลที่เกี่ยวข้องตลอดจนนักวิจัยและผู้ทรงคุณวุฒิ และหลังจากเสร็จสิ้นการศึกษาแล้วจะมีเวทีการนำเสนอผลการศึกษาต่อชุมชนและสาธารณะชนต่อไป

ผล

1. การใช้ประโยชน์ของสาकुเชิงอนุรักษ์ พบว่า ในอดีตชุมชนไม่ได้เล็งเห็นความสำคัญของป่าสาकुที่จะต้องมีการอนุรักษ์ไว้ เพราะชุมชนใช้ประโยชน์จากป่าสาकुน้อย ในวิถีชีวิตประจำวัน จึงไม่มีการอนุรักษ์ป่าสาकुสืบทอดถึงรุ่นลูกรุ่นหลาน แต่ปัจจุบันสาकुลดลงอย่างรวดเร็ว เนื่องจากชาวบ้านใช้ประโยชน์จากสาकुน้อยลง

2. การใช้ประโยชน์ของสาकुเชิงระบบนิเวศและความหลากหลายทางชีวภาพ พบว่าในอดีตชาวบ้านในชุมชนมีความเป็นอยู่ในสภาพแวดล้อมที่มีความอุดมสมบูรณ์ของป่า ที่ไม่ใช่เฉพาะป่าสาकु การเล็งเห็นถึงประโยชน์ของป่าสาकुเชิงระบบนิเวศและความหลากหลายทางชีวภาพเฉพาะจึงมีน้อย แต่ปัจจุบันที่ชาวบ้านเห็นว่า ป่าสาकुในชุมชนที่มีจำนวนมากถูกทำลายด้วยโครงการของภาครัฐที่ต้องการขุดลอกคูคลอง ทำให้เกิดน้ำแล้งน้ำท่วม เพราะบริเวณแหล่งน้ำในป่าสาकुจะเป็นแหล่งกักเก็บน้ำตามธรรมชาติที่สำคัญ ระบบนิเวศที่เป็นเชิงลึกลึ้นชุมชนจึงไม่เห็นถึงประโยชน์

3. การใช้ประโยชน์ของสาकुจากพืช/สมุนไพร/ผักพื้นบ้าน พบว่า ในอดีต ชาวบ้านในชุมชนมีการนำพืช/สมุนไพร/ผักพื้นบ้าน คือ ต้นบุโหละ มาทำแก้มตามผิวหนังแต่ปัจจุบันในพื้นที่ดังกล่าวมีเพียงต้นหญ้าขึ้นอยู่ และชาวบ้านมักใช้ประโยชน์โดยการนำวัวมาเลี้ยงกินหญ้าในบริเวณนั้น ชาวบ้านยังให้ข้อมูลว่าพื้นที่บริเวณต้นสาकुขึ้นอยู่นั้นจะมีดินอุดมสมบูรณ์มากกว่าบริเวณอื่น

4. การใช้ประโยชน์ของสาकुจากสัตว์ พบว่า ในอดีตสัตว์ที่อยู่ในป่าสาकु ได้แก่ ปลา น้ำจืดชนิดต่าง ๆ หอยทาก และมีสัตว์เลื้อยคลานหลายชนิด เช่น งู นอกจากนี้ยังมีสัตว์บกและสัตว์ครึ่งบกครึ่งน้ำ เช่น นก กระยาง กบ อึ่งอ่าง เป็นต้น แต่ปัจจุบันพื้นที่ดังกล่าวมีความแห้งแล้งมีน้ำลดน้อยลง ส่งผลให้สัตว์ต่าง ๆ ที่เคยอาศัยในพื้นที่ป่าสาकुหายไปด้วย

5. การใช้ประโยชน์ของสาकुด้านสุขภาพ พบว่า ในอดีตชาวบ้านมีการใช้ประโยชน์จากต้นสาकुในด้านต่าง ๆ ได้แก่ น้ำเลี้ยงหรือยางจากต้นสาकु ใช้เป็นครีมทาหน้า มีสรรพคุณรักษาฝ้า ทำให้หน้าใส ผลของสาकुสามารถนำไปเป็นยารักษาโรคเบาหวาน และใช้รากจากต้นสาकुใช้เป็นยาแก้ท้องร่วง ปวดท้อง แต่ปัจจุบันไม่มีการใช้ประโยชน์จากสาकुในด้านสุขภาพ

6. การใช้ประโยชน์ของสาकुด้านอาหารพบว่าในอดีตชาวบ้านนำลำต้นสกัดเอาแป้งมาทำกหรือโปะขนมหวาน โดยในสมัยก่อนนั้นจะไม่มีกะละมัง ชาวบ้านนำแป้งไปบดในเรือกอลและ แต่ปัจจุบันมีการสกัดจากลำต้นมาทำขนมหวานที่มีชื่อเรียกภาษาท้องถิ่นว่า ‘ขนมสกอลและ’ และมีการนำยอดอ่อนมาต้มรับประทานและปรุงรสเป็นอาจาด รับประทานในงานเลี้ยงซึ่งปัจจุบันยังมีการทำอยู่ แต่ไม่เยอะเหมือนในอดีต สาเหตุที่เป็นเช่นนั้นเพราะการจะทำยอดอ่อนมาตั้นนั้นมีความยุ่งยาก

7. การใช้ประโยชน์ของสาकुด้านจิตวิญญาณ พบว่าทั้งในอดีตและปัจจุบัน ชาวบ้านในสามจังหวัดภาคใต้ไม่มีความเชื่อในด้านจิตวิญญาณ เพราะว่าชาวบ้านในพื้นที่สามจังหวัดส่วนใหญ่จะนับถือศาสนาอิสลาม ซึ่งขัดต่อหลักศาสนา

8. การใช้ประโยชน์ของสาकुเชิงคุณค่าทางสังคม/วิถีชีวิตและวัฒนธรรม พบว่า ในอดีตชาวบ้านในชุมชนมีการทำของเล่นเด็ก เช่น เรือ รถ กรงนก โดยเอามาจากไส้ในของสาकु แต่ปัจจุบันมีการทำดับจากจากใบสาकु แต่ถ้าเทียบกับในอดีตแล้วมีจำนวนลดน้อยลงมาก แต่ยังมีการใช้ดับจากในงานเลี้ยงต่าง ๆ อยู่บ้าง และมีการเย็บดับจากขายเป็นรายได้เสริมภายในครัวเรือน เพราะว่าชาวบ้านใช้หลังคาที่ทำมาจากกระเบื้อง ซึ่งมีความแข็งแรงคงทนมากกว่า และมีการทำผนังบ้านจากเปลือกนอกของสาकु นอกจากการทำดับจากจากใบสาकु ทำผนังบ้านจากเปลือกนอกของสาकु และการนำเอาไส้ในมาทำของเล่นต่าง ๆ แล้ว ยังพบว่าการใช้ประโยชน์จากสาकु มีความสัมพันธ์กับวิถีชีวิตของคนในชุมชน

สำหรับปัจจัยการคงอยู่และแนวการจัดการป่าสาकुอย่างยั่งยืน จากการที่ผู้วิจัยได้ลงพื้นที่พบว่า ชาวบ้านในพื้นที่ยังมีการใช้ประโยชน์จากต้นสาकुไม่มากนัก เพราะชาวบ้านยังไม่เห็นถึงประโยชน์จากต้นสาकु และมองว่าการใช้ประโยชน์จากต้นสาकुมีขั้นตอนที่ยุ่งยาก อีกทั้งปัจจุบันนั้นมิวิวัฒนาการเทคโนโลยีสมัยใหม่ที่สะดวกสบายกว่าการจะมาใช้ประโยชน์และมองเห็นคุณค่าของสิ่งที่มีอยู่ในชุมชน และยังมีปัญหาเกิดขึ้นในคือภาครัฐเข้ามาขุดลอกป่าสาकुเพื่อทำเป็นถนนและขุดคลองเพื่อทำการเกษตร

ปัจจัยการสูญหายของป่าสาकुผู้วิจัยได้สรุปปัจจัยการสูญหายของป่าสาकुในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ดังนี้

1. การสูญหายที่เกิดจากการขุดลอกคลอง และทำถนนทางเข้าในหมู่บ้าน ในอดีตพื้นที่ที่เคยมีต้นสาकुมากมายนั้นในปัจจุบันได้มีการทำลายต้นสาकुในบริเวณนั้น เนื่องจากทางภาครัฐ เช่น องค์การบริหารส่วนตำบลใช้พื้นที่นั้นทำถนนเพื่อขุดลอกคลองและทำถนนสร้างความสะดวกสบายภายในหมู่บ้าน เช่น ตำบลปาเซปูเต๊ะ อำเภอทุ่งยางแดง จังหวัดปัตตานี, ตำบลยะตะะ อำเภอรามัน ตำบลท่าสาบ อำเภอเมือง จังหวัดยะลา

2. การสูญหายที่เกิดจากใช้พื้นที่ที่ปลูกต้นสาकुไปใช้ในการทำการเกษตร เช่น ปลูกข้าว ปลูกยางพารา ทำไร่ข้าวโพด เป็นต้น จากการสำรวจพบว่าชาวบ้านในจังหวัดยะลา นราธิวาส และปัตตานี ไม่ค่อยเห็นประโยชน์ของต้นสาकु จึงมีการทำลายต้นสาकुในพื้นที่นั้นและนำพืชอื่นมาปลูกทดแทนต้นสาकु เนื่องจากเห็นว่าเป็นพืชที่ใช้ประโยชน์และให้คุณค่ามากกว่าต้นสาकुเช่น ตำบลตานะปูเต๊ะ ตำบลบันนังสตา จังหวัดยะลา, ตำบลควนโนรี อำเภอโคกโพธิ์ จังหวัดปัตตานี

3. การสูญหายที่เกิดจากการไม่ใช้ประโยชน์จากต้นสาकु ชาวบ้านในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ไม่ได้เล็งเห็นประโยชน์ของต้นสาकुเท่าที่ควร เนื่องจากการใช้ประโยชน์จากต้นสาकुนั้นมีความยุ่งยากในปัจจุบันมีวิวัฒนาการและการใช้อย่างอื่นที่สะดวกสบายมากกว่า เช่น ในอดีตมีการใช้หลังคาจากการทำตับจากจากใบสาकु แต่ในปัจจุบันมีการใช้หลังคากระเบื้องที่มีความคงทนและสะดวกกว่า เป็นต้นเช่น ตำบลบาเราะใต้ อำเภอบาเจาะ จังหวัดนราธิวาส

อภิปรายผล

การวิจัยเรื่อง การใช้ประโยชน์ป่าสาकुในพื้นที่ภาคใต้ จังหวัดยะลา นราธิวาส และปัตตานี มีประเด็นการอภิปรายผลในส่วนที่เกี่ยวข้องดังนี้

1. การใช้ประโยชน์ของสาकुเชิงอนุรักษ์ ในอดีตชาวบ้านไม่ได้เล็งเห็นความสำคัญของป่าสาकुที่จะต้องมีการอนุรักษ์ไว้ เพราะชุมชนใช้ประโยชน์จากป่าสาकुน้อย ในวิถีชีวิตประจำวัน จึงไม่มีการอนุรักษ์ป่าสาकुสืบทอดถึงรุ่นหลาน แต่ปัจจุบันสาकुลดลงอย่างรวดเร็ว เนื่องจากชาวบ้านใช้ประโยชน์จากสาकुน้อยลงซึ่งสอดคล้องกับ Phattanaviriyaphisal, A (2517)พบว่าปัจจุบันป่าสาकुลดจำนวนลงอย่างรวดเร็วและสูญหายไปหลายพื้นที่ เหลือแต่คำบอกเล่าของคนเฒ่าคนแก่ในชุมชน ดังนั้นควรส่งเสริมให้ชุมชนอนุรักษ์ป่าสาकुด้วยการจัดการและใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืน

2. การใช้ประโยชน์ของสาकुเชิงระบบนิเวศและความหลากหลายทางชีวภาพ พบว่า ในอดีตชาวบ้านในชุมชนมีความเป็นอยู่ในสภาพแวดล้อมที่มีความอุดมสมบูรณ์ของป่า แต่ปัจจุบันชาวบ้านเห็นว่าป่าสาकुในชุมชนถูกทำลายด้วยโครงการของภาครัฐที่ต้องการขุดลอก คูคลอง ทำให้เกิดน้ำแล้ง น้ำท่วม ซึ่งสอดคล้องกับSrikhatthanaprom, P (2009).พบว่าสภาพปัญหาในปัจจุบันเกี่ยวกับการลดลงของป่าสาकुคือ การถูกบุกรุก ขุดลอก จากภาครัฐทำให้อากาศร้อน แล้งเพราะการขุดลอกทำลายป่าสาकु ทำให้สูญเสียความชุ่มชื้น

3. การใช้ประโยชน์ของสาकुจากพืช/สมุนไพร/ผักพื้นบ้านในอดีตชาวบ้านในชุมชนมีการนำพืช/สมุนไพร/ผักพื้นบ้าน มาทำแก๊บบวมตามผิวหนัง แต่ปัจจุบันในพื้นที่ดังกล่าวมีเพียงต้นหญ้าขึ้นอยู่ และชาวบ้านมักใช้ประโยชน์โดยการนำวัวมาเลี้ยงกินหญ้าในบริเวณนั้น ชาวบ้านยังให้ข้อมูลว่าพื้นที่บริเวณต้นสาकुขึ้นอยู่นั้นจะมีดินอุดมสมบูรณ์มากกว่าบริเวณอื่น ซึ่งสอดคล้องกับ Srikhatthanaprom, (2009).

พบว่าผักและสมุนไพรที่ขึ้นในป่าสาकुหลายชนิด สามารถนำมารักษาโรคได้และยังเป็นอาหารให้สัตว์ เช่น ไก่ วัว แพะ

4. การใช้ประโยชน์ของสาकुจากสัตว์พบว่าในอดีตสัตว์ที่อยู่ในป่าสาकु ได้แก่ ปลายน้ำจัดชนิดต่าง ๆ หอยทาก นอกจากนี้ยังมีสัตว์บกและสัตว์ครึ่งบกครึ่งน้ำ เช่น นกกระยาง กบ เป็นต้น แต่ปัจจุบันพื้นที่ดังกล่าวมีความแห้งแล้งมีน้ำลดน้อยลง ส่งผลให้สัตว์ต่าง ๆ ที่เคยอาศัยในพื้นที่ป่าสาकुหายไปด้วยแต่ถ้ามีป่าสาकुไม่มีความแห้งแล้งก็จะมีสัตว์ต่าง ๆ อาศัยอยู่เป็นจำนวนมาก ซึ่งสอดคล้องกับ Srikhatthanaprom, P (2009) พบว่าป่าสาकुช่วยอุ้มน้ำให้อยู่ได้นาน แถมยังช่วยดันระดับน้ำให้สูงขึ้นไหลเข้าที่นา ทำให้สัตว์ที่อาศัยอยู่ในป่าสาकु เช่น กุ้ง หอย ปู ปลา ที่อาศัยอยู่ในป่าสาकुในช่วงฤดูแล้งได้ออกมามีชีวิตอีก

5. การใช้ประโยชน์ของสาकुด้านสุขภาพพบว่าในอดีตชาวบ้านมีการใช้ประโยชน์จากต้นสาकुในด้านต่าง ๆ ได้แก่ น้ำเลี้ยงหรือยางจากต้นสาकु ใช้เป็นครีมทาหน้า มีสรรพคุณรักษาฝ้า ทำให้หน้าใส ผลของสาकुสามารถนำไปเป็นยารักษาโรคเบาหวาน และใช้รากจากต้นสาकुใช้เป็นยาแก้ท้องร่วง ปวดท้อง แต่ปัจจุบันไม่มีการใช้ประโยชน์จากสาकुในด้านสุขภาพ ซึ่งสอดคล้องกับ Postharvest Technology Innovation Center Chiang Mai University(2015). ให้ข้อมูลว่าในอดีตสาकुเป็นพืชพื้นบ้านรักษาโรคผิวหนัง หรือรักษาสิว ฝ้า เป็นต้น และยังบรรเทาอาการโรคเบาหวาน นับว่าเป็นพืชท้องถิ่นไทยที่มีคุณมากมายหลายประการ

6. การใช้ประโยชน์ของสาकुด้านอาหารพบว่าในอดีตชาวบ้านมีการใช้ประโยชน์จากต้นสาकुในด้านต่าง ๆ ได้แก่ นำลำต้นสกัดเอาแป้งมาทำอาหาร เช่น กรือโปะ ขนมหวาน แต่ปัจจุบันยังมีการทำอยู่ แต่ไม่เยอะเหมือนในอดีต และยังการนำผลของสาकुมารับประทาน แต่ยังมีการใช้ประโยชน์จากดั่งสาकुที่อยู่บริเวณรอบ ๆ ต้นสาकु ซึ่งสอดคล้องกับ Sukpan, N & Kunweechuay, M (2010) พบว่าประโยชน์ของป่าสาकु คือ ประโยชน์จากต้นสาकुและทรัพยากรในป่าสาकु เป็นแหล่งอาหาร แหล่งสมุนไพร แหล่งไม้ใช้สอย หรือการใช้ประโยชน์จากต้นสาकुโดยตรง เช่น การทำแป้งและนำแป้งมาแปรรูปเป็นอาหารคาวหวานต่าง ๆ

7. การใช้ประโยชน์ของสาकुด้านจิตวิญญาณพบว่า ทั้งในอดีตและปัจจุบัน ชาวบ้านในสามจังหวัดภาคใต้ไม่มีความเชื่อในด้านจิตวิญญาณซึ่งเป็นความเชื่อที่เป็นแบบแผนวิถีชีวิตของคนไทยในอดีตจนถึงปัจจุบัน เพราะว่าชาวบ้านในพื้นที่สามจังหวัดส่วนใหญ่จะนับถือศาสนาอิสลาม ซึ่งขัดต่อหลักศาสนา

8. การใช้ประโยชน์ของสาकुเชิงคุณค่าทางสังคม/วิถีชีวิตและวัฒนธรรม พบว่าในอดีตชาวบ้านในชุมชนมีการทำของเล่นเด็ก เช่น เรือ รถ กรงนก โดยเอามาจากไส้ในของสาकु แต่ปัจจุบันมีการทำดับจากจากใบสาकु แต่ถ้าเทียบกับในอดีตแล้วมีจำนวนลดน้อยลงมาก แต่ยังมีการใช้ดับจากในงานเลี้ยงต่าง ๆ อยู่บ้าง และมีการเย็บดับจากขายเป็นรายได้เสริมภายในครัวเรือน นอกจากการทำดับจากจากใบสาकु ทำผนังบ้านจากเปลือกนอกของสาकु ซึ่งสอดคล้องกับ Chankaew, S (2013) พบว่าในอดีตชาวบ้านใช้ประโยชน์จากใบสาकुในการผลิตดับจาก แต่ปัจจุบันพบว่าการผลิตดับจาก การรับจ้างเย็บดับจาก ช่วยเสริมรายได้ให้กับชาวบ้าน

สำหรับปัจจัยการคงอยู่และแนวการจัดการป่าสาकुอย่างยั่งยืน จากการที่ผู้วิจัยได้ลงพื้นที่พบว่าชาวบ้านในพื้นที่ยังมีการประโยชน์จากต้นสาकुไม่มากนัก เพราะชาวบ้านยังไม่เห็นถึงประโยชน์จากต้นสาकु และมองว่าการใช้ประโยชน์จากต้นสาकुมีขั้นตอนที่ยุ่งยาก อีกทั้งปัจจุบันนั้นมีการพัฒนาเทคโนโลยีสมัยใหม่ที่สะดวกสบายกว่าการจะมาใช้ประโยชน์และมองเห็นคุณค่าของสิ่งที่มีอยู่ในชุมชน และยังมีปัญหาเกิดขึ้นในคือภาครัฐเข้ามาขุดลอกป่าสาकुเพื่อทำเป็นถนนและขุดคลองเพื่อทำการเกษตร

การอนุรักษ์/การทำลายป่าสาकुในพื้นที่สามจังหวัดภาคใต้ ชาวบ้านไม่ได้มีการอนุรักษ์ป่าสาकु แต่ก็ไม่ได้อทำลาย จะมีภาครัฐ เช่น องค์การบริหารส่วนตำบล เข้ามาขุดลอกป่าสาकुเพื่อพัฒนาหมู่บ้านทำให้ต้นสาकुมี

จำนวนลดน้อยลง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัย Sukpan & Kunweechuay, (2010) สำหรับปัจจัยสำคัญที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงลักษณะการใช้ประโยชน์และการจัดการป่าสาकुมียู่ด้วยกัน 4 ประการ คือ ประการที่ 1 การเข้ามาของเกษตรเชิงพาณิชย์ ไม่ว่าจะเป็นการขยายตัวของสวนยางพาราและปาล์มน้ำมันและการเปลี่ยนแปลงระบบการทำนา ประการที่ 2 การเปลี่ยนแปลงรูปแบบการจัดการน้ำของชุมชนให้กลายเป็นของรัฐโดยจัดการแบบระบบชลประทาน ทำให้ต้องมีการขุดลอกป่าสาकुทิ้งไป ประการที่ 3 การขยายตัวของเมืองและชุมชน ทั้งพื้นที่อาศัย และพื้นที่ทำการเกษตร รวมทั้งการสร้างถนนทำให้เกิดการถมที่และบุกกรุกคลองสาकु และประการที่ 4 การมองป่าสาकुอย่างไรค่า ป่าสาकुไม่ได้รับความสนใจจากหน่วยงานต่าง ๆ ทั้งสถาบันการศึกษา หน่วยงานภาครัฐ และชุมชน ทำให้พื้นที่ป่าสาकुถูกทำลายและเลือนหายไป

จากการศึกษาแนวทางการอนุรักษ์ป่าสาकुในพื้นที่ ที่เห็นรูปธรรมมากที่สุดคือการมีกลุ่มที่ทำกิจกรรมเพื่อการอนุรักษ์ป่าสาकु ซึ่งได้แก่กลุ่มของรุ่นนะห์ ยายิ และชาวบ้านในชุมชนลูโบ๊ะชามา ตำบลปาลาเสมัส อำเภอสู่โขงโก-ลก จังหวัดนราธิวาส ที่มีกิจกรรมการใช้ประโยชน์จากป่าสาकुเพื่อให้ชาวบ้านเห็นถึงความสำคัญและประโยชน์ของป่าสาकु จากงานวิจัยเรื่องแนวทางการใช้ประโยชน์จากป่าสาकुที่ยั่งยืนในพื้นที่ป่าพรุสิริธร โดยการมีส่วนร่วมของชุมชนลูโบ๊ะชามา หมู่ที่ 8 ตำบลปาลาเสมัส อำเภอสู่โขงโก-ลก จังหวัดนราธิวาส Yayi,R(2014) ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พนม อินทฤทธิ์ และ ประเสริฐ คงแก้ว (2557) ได้ศึกษาโครงการการพัฒนาเครื่องผลิตแป้งสาकुสู่ชุมชนการผลิตแป้งสาकुเพื่อจำหน่ายเป็นรายได้เสริมและนำมาประกอบอาหารเพื่อบริโภคและจำหน่ายอีกทางหนึ่งด้วยตั้งนั้นทางชุมชนบ้านกะโสมจึงได้รวมกลุ่มกันเพื่อจะดูแลอนุรักษ์ป่าสาकुให้เป็นประโยชน์อย่างยั่งยืนจึงเกิดกลุ่มอนุรักษ์และแปรรูปสาकुบ้านกะโสมซึ่งมีสมาชิก 34 คน(ครัวเรือน) มีการผลิตแป้งสาकुเพื่อจำหน่ายและบริโภค และมีเครือข่ายป่าเขตร้อน 3 จังหวัดชายแดนใต้ที่ทำกิจกรรมร่วมกันเชิงประเด็นเกี่ยวกับการอนุรักษ์และฟื้นฟูป่าสาकुในชุมชน

สรุป

การใช้ประโยชน์ของป่าสาकुในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ มีการใช้ประโยชน์ 8 ด้าน คือ การใช้ประโยชน์ของสาकुเชิงอนุรักษ์ พบว่าในอดีตชุมชนไม่ได้เล็งเห็นความสำคัญของป่าสาकुที่จะต้องมีการอนุรักษ์ไว้ เพราะชุมชนใช้ประโยชน์จากป่าสาकुน้อย จึงไม่ปรากฏให้เห็นในปัจจุบันการใช้ประโยชน์ของสาकुเชิงระบบนิเวศและความหลากหลายทางชีวภาพ พบว่าในอดีตชาวบ้านในชุมชนมีความเป็นอยู่ในสภาพแวดล้อมที่มีความอุดมสมบูรณ์ของป่า ที่ไม่ใช่เฉพาะป่าสาकु การเล็งเห็นถึงประโยชน์ของป่าสาकुเชิงระบบนิเวศและความหลากหลายทางชีวภาพเฉพาะจึงมีน้อย แต่ปัจจุบันที่ชาวบ้านเห็นว่า ป่าสาकुในชุมชนที่มีจำนวนมากถูกทำลายด้วยโครงการของภาครัฐที่ต้องการขุดลอกคูคลอง ทำให้เกิดน้ำแล้ง น้ำท่วม เพราะบริเวณแหล่งน้ำในป่าสาकुจะเป็นแหล่งกักเก็บน้ำตามธรรมชาติที่สำคัญ ระบบนิเวศที่เป็นเชิงลึกนั้นชุมชนจึงไม่เห็นถึงประโยชน์ การใช้ประโยชน์ของสาकुจากพืช/สมุนไพร/ผักพื้นบ้านพบว่าในอดีตชาวบ้านในชุมชนมีการนำพืช/สมุนไพร/ผักพื้นบ้าน มาทำแก้มตามผิวหนัง แต่ปัจจุบันในพื้นที่ดังกล่าวมีเพียงต้นหญ้าขึ้นอยู่ และชาวบ้านมักใช้ประโยชน์โดยการนำวัวมาเลี้ยงกินหญ้าในบริเวณนั้นการใช้ประโยชน์ของสาकुจากสัตว์พบว่าในอดีตสัตว์ที่อยู่ในป่าสาकु ได้แก่ ปลา น้ำจืดชนิดต่าง ๆ และมีสัตว์เลื้อยคลานหลายชนิด เช่น งู แต่ปัจจุบันพื้นที่ดังกล่าวมีความแห้งแล้งมีน้ำลดน้อยลง ส่งผลให้สัตว์ต่าง ๆ ที่เคยอาศัยในพื้นที่ป่าสาकुหายไปด้วยแต่ถ้ามีป่าสาकुไม่มีความแห้งแล้งก็จะมีสัตว์ต่าง ๆ อาศัยอยู่เป็นจำนวนมากการใช้ประโยชน์ของสาकुด้านสุขภาพพบว่าในอดีตชาวบ้านมีการใช้ประโยชน์จากต้นสาकुในด้านต่าง ๆ เช่น น้ำเลี้ยงหรือยางจากต้นสาकु ครีมหาหน้า มีสรรพคุณรักษาฝ้า ผลของสาकुสามารถนำไปเป็นยารักษาโรคเบาหวาน และใช้รากจากต้นสาकुใช้เป็นยาแก้ท้องร่วง ปวดท้อง แต่ปัจจุบันไม่มีการใช้ประโยชน์ในด้านสุขภาพ เนื่องจาก

วิวัฒนาการทางการแพทย์ที่ทันสมัย จึงไม่มีการนำยาง ราก และผลจากต้นสาकुมาใช้ประโยชน์เหมือนในอดีตการใช้ประโยชน์ของสาकुด้านอาหารพบว่าในอดีตชาวบ้านมีการใช้ประโยชน์จากต้นสาकुในด้านต่าง ๆ ได้แก่ นำลำต้นสกัดเอาแป้งมาทำอาหาร เช่น ขนมหวาน และนอกจากนี้ยังมีการนำยอดอ่อนมาต้มรับประทานและปรุงรสเป็นอาจาด เพื่อรับประทานในงานเลี้ยง แต่ปัจจุบันยังมีการทำอยู่ แต่ไม่เยอะเหมือนในอดีตการใช้ประโยชน์ของสาकुด้านจิตวิญญาณพบว่า ทั้งในอดีตและปัจจุบัน ชาวบ้านในสามจังหวัดภาคใต้ไม่มีความเชื่อในด้านจิตวิญญาณซึ่งเป็นความเชื่อที่เป็นแบบแผนวิถีชีวิตของคนไทยในอดีตจนถึงปัจจุบัน เพราะว่าชาวบ้านในพื้นที่สามจังหวัดส่วนใหญ่จะนับถือศาสนาอิสลาม ซึ่งขัดต่อหลักศาสนาและการใช้ประโยชน์เชิงคุณค่าทางสังคม/วิถีชีวิตและวัฒนธรรม พบว่า ในอดีตชาวบ้านในชุมชนมีการทำของเล่นเด็ก เช่น เรือ รถ กรงนก โดยเอามาจากไส้ในของสาकु แต่ปัจจุบันมีการทำดับจากจากใบสาकु แต่ถ้าเทียบกับในอดีตแล้วมีจำนวนลดน้อยลงมาก แต่ยังมีการใช้ดับจากในงานเลี้ยงต่าง ๆ อยู่บ้าง และมีการเย็บดับจากขายเป็นรายได้เสริมภายในครัวเรือน นอกจากการทำดับจากจากใบสาकु ทำผนังบ้านจากเปลือกนอกของสาकु

แนวทางการอนุรักษ์ป่าสาकुและปัจจัยการสูญหายผลการวิจัยแนวทางการอนุรักษ์ป่าสาकुอย่างยั่งยืนในพื้นที่สามจังหวัดพบว่าชาวบ้านยังไม่มีการค้าเนินการอนุรักษ์และจัดการป่าสาकु สาเหตุเพราะชาวบ้านยังไม่เล็งเห็นถึงประโยชน์จากป่าสาकु และพื้นที่ที่ปลูกป่าสาकुได้ถูกทำลายไปจำนวนมาก ส่วนปัจจัยการสูญหายของป่าสาकु พบว่าส่วนใหญ่เกิดจากการที่ภาครัฐมีการขุดคลอง เพราะมองว่าป่าสาकुทำให้น้ำในลำคลองไหลช้า ทำให้เกิดน้ำท่วม และทำถนนทางเข้าหมู่บ้าน และอีกปัจจัยหนึ่งที่ทำให้เกิดการสูญหายของป่าสาकुคือการใช้พื้นที่ที่ปลูกต้นสาकुไปใช้ในการเกษตร เช่น ปลูกข้าว ปลูกยางพารา ทำไร่ข้าวโพด เป็นต้น และการสูญหายที่เกิดจากการที่ประชาชนไม่ใช้ประโยชน์จากต้นสาकुแต่ยังมีบางกลุ่มที่เห็นความสำคัญของต้นสาकुมีการรวมกลุ่มการอนุรักษ์ 2 กลุ่ม คือ แนวทางการใช้ประโยชน์จากป่าสาकुที่ยั่งยืนในพื้นที่ป่าพรุสิริธร โดยการมีส่วนร่วมของชุมชนลุ่มน้ำปะชามา หมู่ที่ 8 ตำบลปาเสมัส อำเภอสุไหงโก-ลก จังหวัดนราธิวาส และเครือข่ายป่าเขตร้อนสามจังหวัดชายแดนภาคใต้

ข้อเสนอแนะของการวิจัย

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

สำหรับแนวทางการอนุรักษ์ป่าสาकु ที่ผู้วิจัยได้ค้นพบจากผลการวิจัย เห็นว่าในพื้นที่สามจังหวัดป่าสาकुได้สูญหายจากการทำโครงการขุดลอกคูคลองของภาครัฐ เพื่อให้เป็นการระบายน้ำ ไม่ให้เกิดน้ำท่วมขัง หรือจากชุมชนเพื่อใช้ในการดำรงชีพ ซึ่งผลที่ตามมาหลังจากการขุดลอกคูคลอง ทำให้ระบบนิเวศน์เสียหาย ทำให้เกิดน้ำท่วมหรือเกิดความแห้งแล้ง เช่น ถูดูแล้งสาकुจะเป็นพืชที่ช่วยรักษาน้ำของชาวบ้านให้สามารถอยู่ได้ตลอดทั้งปี จากผลดังกล่าวผู้วิจัยมีข้อเสนอ ดังนี้

1.1 ด้านวิชาการ ผู้วิจัยเห็นว่าควรให้สถานศึกษาจัดทำหลักสูตรท้องถิ่นเกี่ยวกับป่าสาकु เพื่อให้เยาวชนรวมถึงผู้ปกครองได้เรียนรู้เกี่ยวกับประโยชน์ทางด้านสิ่งแวดล้อมที่เป็นสิ่งสำคัญในการอยู่ร่วมกันในความหลากหลายทางด้านชีวภาพที่ทำให้ชุมชนมีสิ่งแวดล้อมและมีระบบนิเวศที่ดีขึ้น รวมถึงเข้าใจถึงการใช้ประโยชน์ของป่าสาकुที่มีความหลากหลาย

1.2 สำหรับหลักสูตรท้องถิ่นเกี่ยวกับป่าสาकु ควรมีการบูรณาการของหลักศาสนาอิสลามเข้าด้วยกัน อันเนื่องมาจากพื้นที่สามจังหวัดส่วนใหญ่มีมุสลิมอาศัยอยู่เป็นจำนวนมาก มีบทบัญญัติเกี่ยวกับศาสนาที่กล่าวไว้ว่า “พระเจ้าได้สร้างธรรมชาติมาเพื่อให้มนุษย์ดูแลรักษา เมื่อมีภัยพิบัติและเกิดความ

เสียหายก็เป็นผลมาจากการที่มนุษย์ทำลายธรรมชาติ” เมื่อมีการบูรณาการเกี่ยวกับหลักศาสนาเข้ากับหลักสูตร ก็จะทำให้ประชาชนมีความตระหนักในดูแลรักษาป่าสาครมากยิ่งขึ้น

1.3 ควรให้องค์การบริหารส่วนตำบลกำหนดนโยบายในการอนุรักษ์ป่าสาคร เพื่อให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการดูแลรักษาและอนุรักษ์โดยสร้างเป็นระเบียบกฎหมายที่สอดคล้องตามพระราชบัญญัติป่าชุมชน

1.4 ควรมีการสรุปการถอดบทเรียนของสถานที่ที่เกิดการทำลายป่าสาครของภาครัฐที่มีโครงการขุดลอกคูคลองแล้วให้เปรียบเทียบผลของการมีป่าสาครและการไม่มีป่าสาครแล้วทำการขยายผลให้กับที่อื่น ๆ ที่ยังมีป่าสาครที่อุดมสมบูรณ์ เพื่อสร้างความรู้ให้เกิดความตระหนักถึงความสำคัญของป่าสาครก็จะทำให้การทำลายป่าสาครจากความไม่รู้จากภาครัฐลดน้อยลงหรือไม่เกิดเลย

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1.2 ควรมีการศึกษาป่าอื่น ๆ เช่น ป่าจาก ป่าพรุ เพื่อให้ผลที่ได้จากการวิจัย นำมาใช้ในการศึกษาผลกระทบต่อระบบนิเวศ ในแนวความสัมพันธ์ระหว่างป่ากับชุมชน เพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อไป

กิตติกรรมประกาศ

การวิจัยเรื่อง “การใช้ประโยชน์ป่าสาครในพื้นที่ภาคใต้ จังหวัดยะลา นราธิวาส และปัตตานี” สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี ผู้วิจัยขอขอบคุณโครงการส่งเสริมการวิจัยในอุดมศึกษาและพัฒนามหาวิทยาลัยวิจัยแห่งชาติ ของสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา ที่ได้สนับสนุนทุนการวิจัยครั้งนี้

เอกสารอ้างอิง

- นฤมล สุขพันธ์ และมานะ ขุนวิช่วย. (2553). การใช้ประโยชน์และการจัดการป่าสาकुในจังหวัดนครศรีธรรมราช. มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช
- พนม อินทฤทธิ์ และ ประเสริฐ คงแก้ว. (2557). โครงการการพัฒนาเครื่องผลิตแป้งสาकुชุมชน คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย
- พรพรรณ ศรีคัฒนพรหม. (2552). ป่าสาकुคู่กับข้าวและเครื่องทำความเย็นในดินแดนด้ามขวาน. ประโยชน์ทางตรงและทางอ้อมของสาकु [ออนไลน์], เข้าถึงได้จาก : <http://www.measwatch.org/writing/802> [2559, มิถุนายน 28]
- รุสนะห์ ยายีและคณะ. (2556). แนวทางการใช้ประโยชน์จากป่าสาकुที่ยั่งยืนในพื้นที่ป่าพรุสิริธรโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนลุ่มน้ำปะชามา หมู่ 8 ตำบลป่าเสม็ด อำเภอสหัสขันธ์ จังหวัดนครพนม. สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ฝ่าวิจัยเพื่อท้องถิ่น.
- วิสุทธิ ไปไม้. (2547). ความมั่นคงทางชีวภาพ. ใน 70 ปีราชบัณฑิตยศาสตร์. กรุงเทพฯ : ราชบัณฑิตยสถาน
- สถาบันวิจัยสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. (2556). โครงการสามจังหวัดชายแดนใต้ [ออนไลน์], เข้าถึงได้จาก : <http://social-agenda.org/article/1143> [2559, สิงหาคม 20]
- สำนักความหลากหลายทางชีวภาพสำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. (2548). ความหลากหลายทางชีวภาพของประเทศไทย [ออนไลน์], เข้าถึงได้จาก : <http://chm-thai.onep.go.th/>. [2559, มิถุนายน 6]
- สุริยะ จันทรแก้ว. (2556) การศึกษาป่าสาकुและความหลากหลายทางชีวภาพในแหล่งน้ำ จังหวัดนครศรีธรรมราช
- อภิชาติ พัฒนวิริยะพิศาล และคณะ. (2560) ศึกษาป่าสาकुพื้นที่ภาคใต้-เชื่อมโยงทุกมิติชุมชนประโยชน์เชิงอนุรักษ์มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานีศูนย์นวัตกรรมเทคโนโลยีหลังการเก็บเกี่ยว. (2558)
- Baimai, W. (2004). *Biological security*. In 70 year Academy of Science. Bangkok: the Royal Institute. (in Thai)
- Bureau of Biodiversity. (2005). *Biodiversity of Thailand*. [online]. Retrieved June 6, 2015, from : <http://chm-thai.onep.go.th/>. (in Thai)
- Chankaew, S (2013). Study on Sago Forest and Biodiversity in Water Resources Nakhon Sri Thammarat
- Chulalongkorn University Social Research Institute. (2015). โครงการสามจังหวัดชายแดนใต้ [online]. Retrieved August 20, 2015, from : <http://social-agenda.org/article/1143> (inThai)
- Srikhatthanaprom, P (2009) sago forest, pantry and refrigeration in the Ax handle territory. Direct and indirect benefits of sago. [online]. Retrieved June 28, 2015, from : <http://www.measwatch.org/writing/802>
- Sukpan, N & Kunweechuay, M (2010). *Utilization and Management of Sago Forests in the Province of Nakhonsithammarat*. Nakhonsithammarat : Nakhonsithammarat Rajabhat University